

YU ISSN 0027-8084

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXV/1—2

БЕОГРАД
1981.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXV (нова серија)

Св. 1—2

САДРЖАЈ

Лексикографски поступак у речницима САНУ и ЈАЗУ — приказан на глаголима с префиксом <i>за-</i> — (ИРЕНА ГРИЦКАТ)	3
Рјечник ЈАЗУ као показатељ јединствености хрватскокрпског дијалекта и посебности варијаната стандардног језика (ДРАГИЦА МАЛИЋ)	24
Придевска негација префиксима (<i>не-, а-, дис-, без-</i>) (ДАНА БОШКОВ)	63
<i>Звоно</i> и <i>комоњити се</i> — реликти архаичне словенске лексике у штокавским говорима (ВЈЕСЛАВ БОРИШ)	68
Штокавско-чакавска размеђа (АСИМ ПЕЦО)	74
Именице с наставцима <i>-у/-ију</i> у генитиву множине (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	82
Питања и одговори (МИТАР ПЕШИКАН, ДАРИНКА ТОРТАН-ПРЕМК)	100

ИМЕНИЦЕ С НАСТАВЦИМА -У/-ИЈУ У ГЕНИТИВУ МНОЖИНЕ

I

Известан и веома ограничен број именица има у савременом српскохрватском књижевном језику у генитиву множине некадашње дуалске наставке -у/-ију.¹ Према *Pravopisu hrvatsko-srpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom* (Zagreb — Novi Sad, 1960), као и према касније изишлим прааматичким и нормативним приручницима,² то су, пре свега, ове именице: *нога-ногу, рука-руку; слуга-слугу; очи-очију, уши-ушију; кост-костију, ваш/уш-вашију/ушију, кокош-кокошију; гост-гостију; нокат-ноктију, прст-прстију и прси-прсију.*

Међутим, уз ове, а често и пре њих, наводе се у *Pravopisnom* гјеснику и облици с наставком -и, односно код неких именица с наставком -а, и то: *очи, уши* (: ухо), *уши* (: уши), *кости, гости* и *прсти* на првом месту, *прста* на трећем, а облици *нога* и *слуга* означени су као рећи.³ Само уз *рука* стоји једино ген. мн. *руку*. Али већ у Стевановићевом Савременом српскохрватском језику I, стр. 235, налазимо и облик *рука* (додуше, с назнаком „врло редак“), у сарајевском *Pravopisnom priručniku* се ген. мн. *нога* и *рука* наводе у заградама без икакве друге оградe, док се у запребачкој Приручној граматичи (стр. 95) за ове три последње именице каже да „могу имати и наставак -а, те им тај падеж има двојне облике, од којих је облик на -у обичнији“.

¹ Ти наставци представљају изузетке у уобичајеном систему генитивних наставака (-а и -и), тј. оних које има већина именица, али таквих појава у морфологији има више (исп. само однос *могу:идем*).

² Прегледали смо ове приручнике: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I*³, Београд 1975; [Група аутора], *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb 1979; *Jezični savjetnik s gramatikom*, uredio dr Slavko Pavešić, Zagreb 1971; А. Ресо — М. Пешикан, *Informator o savremenom književnom jeziku sa rečnikom*, Beograd 1967; S. Marković — М. Ajapović — Z. Diklić, *Pravopisni priručnik srpskohrvatskog — hrvatskosrpskog jezika*,² Sarajevo 1975.

³ *Pravopisni rječnik* нема именица *кокош, нокат* и *прси*.

У поменутиим се приручницима наводе облици ген. мн. на *-ију* и у неких других именица, ређе као равноправни онима на *-и* или *-а*, а чешће с ознаком „ретко“ или „покрајинско“, „Дијалекатско“.

Да биомо утврдили које се све именице јављају у језику савремене књижевности с наставком *-у* одн. *-ију* у ген. мн. и каква је фреквенција и репартиција генитивних наставака *-у/-ију* : *-и* одн. *-а* код тих именица, прочитали смо по око двеста страница текста у тридесет послератних дела тридесеторице наших савремених писаца из различитих крајева српскохрватске језичке територије.⁴ Резултате до којих смо дошли изложићемо у даљем тексту и документовати приложеном табелом (стр. 84—85).

II

Све уочене и у табели наведене именице могу се поделити у две велике групе: 1) оне које по Праворису и другим нормативним приручницима могу у ген. мн. имати и наставке *-у/-ију* и 2) оне које по тим приручницима, или бар већини њих, не би у ген. мн. могле имати тај наставак. Али, као што ћемо видети, ни саме те групе нису потпуно јединствене.

Прва група

1) Именице *нога* и *рука*. Забележено укупно 446 облика ген. мн. код свих тридесет писаца. Сви су ти облици с наставком *-у*, ниједан с *-а*. Јасно је из тога да су савремени књижевни облици ген. мн. с а м о *ндгӯ* и *рѹкѹ*.

И већина новоштокавских говора има облике ген. мн. на *-у*.⁵ Од екавских говора само за ове облике знају: Гостошинци (22, 172), Срем (14, 237 и 241), Мачва (13, 213), Колубара (12, 24) и биограчки говор (6, 155).⁶ Само се у Гружи поред обичнијег *руку* јавља и *рука* (29, 512), а поред *ногу* и, са другим значењем, *нога* („у стола“) (29, 516).

Слична је ситуација и у ијекавским говорима: Тришић (15, 390), Љештанско (30, 179), Горобиље (16, 674), Обади (25, 29), Мостар (10, 64), ијекавски говори западне Босне (5, 231), сви говори северозападне Босне (18, 128), Банија и Кордун (19, 28), а изгледа и Пљевља (23, 137 и 138) имају само облике на *-у*, у Ускоцима (27, 204 и 205) су они чешћи, у источној Херцеговини (17, 126) ређи, а јављају се и у Пиви и Дробњаку (4а, 231). Нема их једино у Дубровнику (2, 171).

Икавски говор Имотске крајине и Бекије зна само за облике на *-у*.

⁴ Библиографске податке в. на крају чланка, прилог 1.

⁵ Библиографске податке в. на крају чланка, прилог 2.

⁶ Акцентске, фонетске, као и морфолошке специфичности појединих говора ирелевантне за наше разматрање неће бити узимане у обзир.

	Црнански	Урринов	Киш	Вучо	Исаковић	Посић	Стевановић	Радичевић	Ненадић	Савић	Сијарић	Лашић	Михуновић	Чолаковић	Андрић	Топић	Ољача	Селимовић	Вулегић	Божич	Калеб	Шередин	Нован	Десница	Јелић	Дончевић	Маринковић	Кушан	Павичић	Пучар	Света	%	Број писца			
ногу	11	7	4	7	3	9	7	3	11	12	9	8	8	1	4	2	1	14	19	10	6	2	5	2	2	5	11	10	8	8	209	100	30			
нога	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
руку	6	8	8	17	3	9	11	3	7	5	13	5	7	8	10	13	7	10	19	4	9	2	4	9	7	5	7	9	5	237	100	30	0			
рука	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
служу	3				1	1			2				1	1																9	100	6	0			
слуга	0				0	0		0	0				0	0																0	0	0	0			
очију	19	9	13	19	12	14	20	17	18	11	24	16	9	5	19	14	18	19	17	15	15	8	13	16	5	24	12	20	29	10	460	100	30	0		
очи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
ушију	1	2	2	6	1	2	1	3	3	2	1	2	2	3	1	1	1	3	2	1	1	3	2	1	5	2	47	100	22	0	0	0	0	0		
уши	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
костију	2	1	4	2	8	2	8	3	1	1	1	1	2	3	1	5	3	1	5	3	1	5	3	1	5	1	35	100	14	0	0	0	0	0		
кости	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
вашију											1	1															2	100	2	0	0	0	0	0		
ваши											0	0															0	0	0	0	0	0	0	0	0	
кокошију							1																	1			0	0	2	50	2	2	50	2	2	
кокоши							0					1												0			1	2	50	2	2	50	2	2	50	2
гостију	2	1						3	1		3	1		1								1	1	1	1	1	12	92,3	9	0	0	0	0	0		
гости	0	0						0	0		0	0	0	0								1	0	0	0	0	1	7,7	1	0	0	0	0	0	0	
ноктију	0	3					1	2			0											0	0			0	6	50	3	0	0	0	0	0	0	
нокти	0	0					0	0			0											0	0			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ноката	2	0					0	0			1											1	1			1	6	50	5	6	50	5	6	50	5	

прстију	1	6	18	7	4	3	3	4	2	1	2	1	1	1	3	3	2	1	1	2	2	9	0	3	3	83	88,3	24				
прсли	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
прста	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	11	11,7	3				
прсију	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	4	1	3	1	0	3	1	0	3	1	0	14	50	7	0	0				
прси	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
прса	0	1	1	1	1	0	0	5	0	0	0	0	0	0	2	0	4	14	50	6	0	0	0	0	0	0	0	0				
мошти	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
моштију	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
ноћи	2	6	6	0	0	2	2	1	2	2	2	2	3	0	0	0	0	1	1	1	2	2	2	1	2	40	82	17				
ноћију	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	9	18	2	0				
груди	2	1	7	1	3	1	3	6	1	2	1	1	7	6	4	1	4	3	0	4	3	2	1	1	66	94,3	24	0				
грудију	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3	0	0	0	0	0	4	5,7	2	0				
врата	7	17	3	17	2	13	5	25	1	1	29	8	1	2	6	5	9	10	7	11	16	16	8	14	8	10	11	10	272	98,9	28	
вратију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1,1	2	0				
уста	7	1	4	8	5	12	11	2	5	5	5	4	5	2	6	2	2	5	2	12	3	2	7	8	3	10	15	12	6	172	97,7	30
устију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	2,3	3	0			
плећи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
плећију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
плећа	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	100	8	0			
плућа	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	100	9	0			
плућију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
леђа	2	12	13	1	8	1	1	3	3	5	4	4	4	6	14	5	3	5	1	1	5	1	5	5	3	126	100	28	0			
леђију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
зуба	1	2	1	1	4	7	2	1	2	1	2	5	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	2	2	0	1	36	80	17	0		
зуби	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1	0	0	1	9	20	5	0			
зубију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
кћери	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
кћерију	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		

У неновоштокавским говорима ситуација је управо обрнута: Галипољски Срби (7, 159), Левач (26, 294), Трстеник (9, 162), затим црмнички (11, 407), староцрногорски средњокатунски и љешански говори (21, 146), као и говор нашичког краја (24, 251) имају само облике на -а (или бар други нису забележени), у источноцрногорским говорима су они чешћи од оних на -у (28, 70), док се у Бјелопавлићима (31, 79) употребљавају равноправно и једни и други.

Само новопазарско-сјенички (1, 86), посавски (8а, 12) и екавски винковачки (32, 89) знају само за облике ген. мн. на -у.

2) Именица *слуга*. И овде су сви забележени облици ген. мн. (укупно 9) с наставком -у, али су нађени само код шесторице књижевника. Осим тога, и дијалекатска је ситуација нешто друкчија. Стога у овоме случају не можемо дати тако категоричан закључак као у претходном, мада, очигледно, он не може бити битно различит од њега.

За ову именицу има много мање потврда из народних говора него за претходне, али и оне које постоје довољне су да поткрепе поменуту разлику. Облик *слугу*, као једини, забележен је у Госпоинцима (22, 172) и биограчићком говору (6, 31)⁷; у Срему се уз *слугу* употребљава и *слуга* (14, 241), као и у Бјелопавлићима (31, 79). Из Вуковићеве формулације дате у 4а, 231 очигледно је да се у Пивви и Дробњаку поред *слугу* (као и *руку* и *ногу*) говори и *слуга* (одн. *рука*, *нога*). У Горобиљу (16, 674) и екавским винковачким говорима (32, 89) је само *слуга*, иако и један и други говор имају редовно *ногу* и *руку*. У Левчу (26, 294), Ускоцима (27, 205) и Црмници (11, 407) се јавља такође само *слуга*, а облика *слугу* очигледно нема ни у говору Галипољских Срба (исп. 7, 158), као ни у Дубровнику (исп. 2, 171).

3) Именице *очи* и *уши*. Наводе се у мн. јер једнина (*око*, *ухо*) има деklinацију именица ср. рода. Забележено, иначе, укупно 507 примера, и то за *очи* код свих 30 писаца, а за *уши* код 22. Сви забележени примери су с наставком -ију, ниједан с -и. Данашњи су, дакле, књижевни облици ген. мн. с а м о *очију* и *ушију*.

Насупрот потпуној јединствености у књижевном језику, народни говори показују велику шароликост. Сви се они, ипак, могу поделити у три групе: 1) говори који имају само *очију* и *ушију*: Срем (14, 267), Мачва (13, 215), Колубара (12, 46), биограчићки говор (6, 155), Гружа (29, 460) — дакле, сви шумадијско-војвођански — Тршић (15, 414), Горобиље (16, 673), западнбосански ијекавски говори (5, 225), уопште говори северозападне Босне (18, 135), Банија и Кордун (19, 92) — тј. источнохерцеговачки говори изван Херцеговине (у некадашњем смислу) и Дубровника — затим Левач (26, 317) и Трстеник (9, 107) — тј. косовско-ресавски говори, као и екавски винковачки говори (32, 92); 2) говори који знају за оба облика, и то: посавски чешће на -ију него на -и (8а, 16), источнохерцеговачки и источноцрногорски обрнута (17, 128; 28, 70), а мостарски (10, 64), змијањски (20, 97) и мрковићки (3, 228) подједнако често и један и други, мада Петровић за змијањски уз *очи/очију* наводи само *ушију*; 3) говори који имају само

⁷ Само *слугу* бележи и Томљеновић за говор буњевачки залећа селског (Nastavni vjesnik XIX, 487).

облике на -и (осим галипољског, сви остали су јужни): говор Галипољских Срба (7, 161), ускочки (27, 206), дубровачки (2, 171), новопазарско-сјенички (1, 87), црмнички (11, 404), средњокатунски и љешански (21, 146) и бјелопавлишки (31, 73).

4) Именице *кост*, *ваш/уш* и *кокош*. Иако су сврстане у једну групу, ове се именице морају разматрати свака за себе. Пре свега, *кост* је у ген. мн. забележена код 14 писаца, а *ваш/уш* и *кокош* заједно код 6. Код свих тих 14 писаца јављају се у ген. мн. увек облици на -ију (*костију*) — укупно 35 пута. Кад се томе дода и Маринковићево *костију* на стр. 328 (што није ушло у статистичка разматрања), онда изгледа да се и именица *кост* јавља у данашњем књижевном језику само у томе облику.⁸

Именица *ваш/уш* забележена је у ген. мн., на жалост, само два пута код два писца. Али и та два примера илуструју ситуацију у савременом књижевном језику уопште. Наиме, у грађи за Речник МС—МХ и у грађи за велики Речник САНУ пронашли смо укупно 12 примера ген. мн. ове именице и сви су они били с наставком -ију. Од тога ћемо овде навести само пет потврда: С. Поповић, „Путовање по Новој Србији“, Београд 1950, 482; Б. Ђопић, „Под Грмечом“, Београд 1938, 101; Г. Бановић, „Невиђене снаге“, Београд 1948, 51; С. Мићановић, „С Мајевице и Семберије, књ. I“, Сарајево 1947, 102; Lj. Jonke, превод Хашековог романа „Doživljaji dobrog vojaka Švejka“, II, Zagreb 1953, 433. Додајмо к томе и једну потврду за *вашију* (К. Тодоривића) из *Medicinske enciklopedije*, sv. 5, Zagreb MCMLXX, 261.

Именица, пак, *кокош* забележена је код четворице писаца, и то код двојице с наставком -ију а код двојице с наставком -и. Остале малобројне потврде из савременог књижевног језика које смо пронашли такође потврђују ово двојство. Исп. *кокошију* код С. Јаковљевића, „Ликови у сенци“, Београд 1946, 138 — с једне и *кокоши* у *Poljoprivrednoj enciklopediji*, Zagreb MCMLXVII, под „кокош“ — с друге стране. Да се именица *кокош* у овоме погледу држкчије понаша од именице *ваш/уш* показује *Enciklopedija Leksikografskog zavoda* из Загреба, у којој налазимо: *Кокоси, род птица из породице правих кокоши и (под „кокош“), али Многи сисавци имају своје посебне врсте уш и ју (под „уши“)*. Но, *Енциклопедија Просвета* има *кокоши* у I а *кокошију* у III издању (под „колера“).

У сваком случају, мора се рећи да су савремени књижевни облици ген. мн. именице *кокош* и *кокошију* и *кокоши*, иако је, очигледно, један облик обичнији у једној, а други у другој његовој варијанти.

⁸ Могли бисмо овоме дати и бројне друге потврде (као, нпр., код Б. Пекића, „Ходочашће Арсенија Његована“, Београд 1970, 161, *Medicinske enciklopedije*, sv. 6, 139, 176, 177...), али мислимо да је и ово довољно.

У народним се говорима све три именице углавном једнако понашају. Чак су у два говора забележени управо обрнути случајеви од оних које смо констатовали за књижевни језик: у Мостару се, према Миласу, говори *кокошију*, али *кости* (9, 64), а у западнобосанским ијекавским говорима *кокошију* и *ушију* а *кости* (5, 236).

Важнија од ове је свакако чињеница да се овде број говора који имају некадашњи дуалски наставак смањује у односу на онај који смо имали код именица *очи* и *уши*, а поготову код именица *нога* и *рука*. 1) У Госпођинцима је забележено *ушију* и *костију* (22, 175), у Мачви такође (13, 215), у Колубари *кокошију* (14, 46); биографички говор (6, 155) има и *костију* и *вашију* и *кокошију*, као и Тршић (15, 416), Горобиље (16, 675) и Обади (25, 74); у Имотској крајини и Бекији је забележено *костију* и *кокошију* (32, 114), а у Мрковићима *костију* (3, 228).

2) Известан број говора зна за оба наставка. У Грузи (29, 578), Љештанском (30, 219) и напичком крају (24, 250) оба су равномерно присутна, у говорима северозападне Босне (18, 131) *кокошију* је забележено у 26 пунктова, а *кокоши* само у три, док су у Пиви и Дробњаку и источној Херцеговини обичнији облици на *-и* него на *-ију* (4, 58; 17, 128).

3) Многи говори немају код ових именица уопште наставак *-ију*. За трстенички (9, 108), новопазарско-сјенички (1а, 39), средњокатунске и љештанске (21, 146) и посавски (8а, 16) наводи се само *кости*, за Банију и Кордун (19, 97) само *кости* и *кокоши*, за усочки (27, 206) и екавски винковачки (32, 91, 92) само *кости*, *ваши/уши* и *кокоши*.

Очигледно је тако и у говору Галипољских Срба (7, 161: *кукши*, а исп. и 158. стр.), Црмници (11, 404), Бјелопавлићима (31, 73) и Дубровнику (2, 171).

5) Именица *гост*. Припадала је некада *й*-деклацији. Генитив множине забележен је код 9 писаца, и код свих с наставком *-ију* (12 пута), а код једног од њих (Шегедина) једанпут и с наставком *-и*. Код се томе додају и примери на *-ију* пронађени код Ј. Кушана, „У просијеру“, *Zagreb* 1954, 256, S. Mihalića, „*Novele*“, *Zagreb* 1953, 23, у Борби из 1958, 211/6 и у данашњој дневној штампи уопште, онда се слободно може рећи да су савремени књижевни облици ген. мн. ове именице *гостију*, а да се *гости* у књижевном језику јавља само по изузетку.

Ни у једном од прегледаних дела није пронађен облик ген. мн. *госта*. Познато је, међутим, да се такав облик јављао у језику књижевности. Интересантно је да га је употребљавао и Андрић, и то баш у Травничкој хроници, али у издању из 1945, стр. 16: *Бог да нас сачува од славе, од крупних госта и великих догађаја*, али у издању које се овде користи тај је облик промењен у *гостију*.

Народни говори не показују овде већа одступања у односу на преходну групу именица, мада неки од њих, који су имали само *кости* и сл., овде знају за оба наставка. 1) У Госпођинцима (22, 162), Колубари (12, 46), Љештанском (30, 213), Горобиљу (16, 670), Пљевљима (23, 125) и Имотској крајини и Бекији (33, 88) забележен је само облик *гостију*, с напоменом да се у овом последњем јавља и *госта*. 2) Трстенички (9, 82), грузански (29, 463), пивско-дробњачки (4, 52), источнохерцеговачки (17, 119) и напички (24, 246) имају оба облика, с тим што је онај на *-ију* у говорима источне Херцеговине обичнији. 3) У великом броју говора постоји само *гости*:

у говору Галипољских Срба (7, 161), у новопазарско-сјеничким говорима (1, 80), у ускочком (27, 197), источноцрногорском (28, 68, али овде и *госта*), црмничком (11, 402), средњокатунским и љешанским говорима (21, 146), бјелопавлићком (31, 78), посавском (8, 228) и екавским винковачким (32, 78). Сигурно је тако и у Дубровнику (2, 171).

6) Именице *нокат* и *прст*. По нормативној граматици књижевни су облици ген. мн.: *нокти*, *ноктију* и *ноката*, *прсти*, *прстију* и *прста*. Зебележено је укупно 106 примера, и то ген. мн. именице *нокат* код осморице, а именице *прст* код двадесет петорице писаца; од тога с наставком *-ију* 89 примера код двадесет седморице писаца, с наставком *-а* 17 примера код осморице писаца, а с наставком *-и* ниједан. Тројица писаца имају само *ноктију*, петорица само *ноката*, двадесет двојица само *прстију*, један само *прста*, а двојица и једно и друго. Додајмо к томе да и Маринковић има *ноката* (стр. 462), а поред 9 примера за *прстију*, наведених у табели и десетог на 242. стр.⁹ пронашли смо и *прста* (стр. 470).

Све то упућује на једини могући закључак: савремени књижевни облици ген. мн. су само *ноктију* и *ноката*, *прстију* и, као реби, *прста*, али не и *нокти* одн. *прсти*.

За разлику од савременог књижевног језика, многи народни говори имају и облике на *-и*. У неким од њих налазимо све три могућности, као, на пример, у говору источне Херцеговине (17, 119 — с напоменом да су облици *ноката* и *прсти* обичнији) и источноцрногорским говорима (28, 68 и 70 — податак само за *прст*). Слично је и у говорима северозападне Босне, али ту имамо податке само за именицу *нокат*, а код ње су форме на *-ију*, а поготову оне на *-и*, много ређе (17, 123).

У већини осталих налазимо различите могућности и комбинације, тако да је тешко утврдити неки систем. У неким од њих запажа се, ипак, однос *ноктију* и *ноката* (или само ово последње): *прстију*, што донекле подсећа на горе изложену ситуацију у књижевном језику. Тако, на пример, у Кошубари (12, 21 и 46), Пљевљима (23, 125) и винковачким екавским говорима (32, 78 и 79) имамо *ноката*, али *прстију*, док је у Горобиљу *ноктију* (*ноката*), али *прстију*. Разлику у понашању ових двеју именица показују и говор Пиве и Дробњака: *ноката* (*ноктију*): *прста*, *прстију* и *прсти* (4, 52 и 53), мостарски говор: *ноката*: *прста*, *прстију* и *прсти* (10, 61), а и говор Имотске крајине и Бекије, у којем је ситуација слична пивско-дробњачкој (32, 88).

Ипак су најближи савременим књижевнојезичким приликама говори Срема, који имају *ноктију* и *ноката* (14, 341) и *прстију* и *прста* (14, 250), и Трстеника и Обади, који имају *прста* и *прстију* (9, 82; 25, 70).

У биограчићком (6, 155) и љешанском говору (30, 213) забележено је само *ноктију* и *прстију*, у тришћком *ноктију* (15, 412).

За Гружу и Посавину наводи се само *ноката* (29, 550; 8, 196), за западнобосанске ијекавске говоре *ноката* и *прста* (5, 219).

У три говора срећемо познату комбинацију *-и*: *-ију*, и то у левачком (26, 230), мрковићком (3, 219 — податак само за *прст*) и напичком (24, 246 — податак само за *нокат*).

⁹ *Прстију* има и Пекић, нав. дело, 47, 172, а Medicinska enciklopedija, sv. 6, и *прстију* (139, 170, 172, 175...) и *ноктију* (139...). Донч. *прсти* служи за дијал. обележавање говора личности: „з овih deset прсти“ (72).

У већини се јужних говора јавља комбинација *-и : -а*: у новопазарско-сјеничким (1, 80 — податак само на *нокат*), у ускочком (27, 197), средњокатунским и љешанским (21, 146) и црмничком (11, 402), с тим што су у црмничком облици на *-а* рећи, а у средњокатунским и љешанским је *нокти* забележено само у једном селу.

Коначно, у говору Галипољских Срба (7, 161) и бјелопавлићком (31, 78) имамо забележене само облике на *-и*.

7) Именица *прси*. Јавља се и као *pluralia tantum* ср. рода, у ген. мн. 14 пута код шесторице писаца. Као именица ж. рода забележена је у ген. мн. такође 14 пута код седморице писаца. Овоме можемо додати и 4 примера пронађена код Шегедина (стр. 267, 275, 279, 281). Сви они су с наставком *-ију* у ген. мн., што практично значи да је савремени књижевни облик ген. мн. именице *прси* (пл. т. ж. рода) само *прсију*, не и *прси*.

Неки народни говори имају (и) облик *прса* (мн. ср. р.), што нећемо узети у разматрање, а неки, изгледа, те лексеме уопште немају.

Оне из којих имамо потврде за ген. мн. именице *прси* можемо, поново, поделити у три групе: 1) Госпођинци (22, 175), Гружа (29, 460), Обади (25, 27), Имотска крајина и Бекија (33, 114) и винковачки екавски говори (32, 84) имају само *прсију*; 2) источноцрногорски говори (28, 70), говор Пиве и Дробњака (4, 58), говор источне Херцеговине (17, 128), мостарски говор (10, 64) и говор Баније и Кордуна имају и *прсију* и *прси*, с тим што је у прва три говора овај последњи облик чешћи; 3) новопазарско-сјенички (1, 87), средњокатунски и љешански говори (21, 141), црмнички (11, 404) и ускочки говор (27, 206) имају само *прси*.

Друга група

Ову групу именица можемо поделити у две подгрупе: 1) оне које се у прегледаним делима јављају (и) с наставком *-ију* у ген. мн. и 2) оне за које није пронађена таква потврда, али се зна да се у језику књижевности и у народним говорима јављају и с таквим наставком.¹⁰

У прву подгрупу спадају ове именице:

1) Именица *мошти*. Каткада има и фонетски лик *моћи*. Праворисни гјечник даје као ген. мн. само *мошти*. Остали консултовани нормативни приручници не помињу ген. мн. ове именице.

У табели се наводи само једна потврда за ген. мн., и то у облику *моштију*. Да то, међутим, није случајно, показују бројни други примери које смо пронашли: ... по преносу Симеонових *моштију* (Д. Костић у зборнику „Стара књижевност“, Београд 1972, 315); ... међу преносиоцима учитељевих *моштију* (Б. Трифуновић, нав. дело, 351); Б. Трифуновић, превод Цамблалковог Слова о преносу *моштију* Свете Петке из Грнова [нас-

¹⁰ Највећи број тих именица наводи *Језични саветник* у свом речничком делу.

лов], Пожаревац 1972; ...поштовање моштију... као акт тијетета (А. Мирковић, „Православна литургија“, Београд 1965, 187); О години преноса Немањиних моштију... [наслов] (Р. Новаковић, Хиландарски зборник 1, Београд 1966, 96); ...преостале су само иконе „Преношење моштију св. Николе“ (Д. Медаковић, „Српски сликари XVIII—XIX века“, Нови Сад 1963, 155); ...подстакнут преносом моштију Кнеза Лазара у манастир Врдник (И., „Путеви српског барока“, Београд 1971, 78); ...одлазак Немањин у Свету Гору и пренос његових моштију у Србију (М. Капанин, „Српска књижевност у средњем веку“, Београд 1975, 123); ...култ обожавања моштију (Енциклопедија Просвета³, Београд 1978, под „мошти“); Описао је пренос моштију св. Петке (Ђ. S. Radojičić, Enciklopedija Jugoslavije, sv. 2, 319); Пренос Симеонових моштију из Хиландара у Студеницу [наслов] (Ф. Баришић, Хиландарски зборник 2, Београд 1971, 49); ...означаје пријенос моћију (М. Grčić, Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb 1979, 507) итд.

Изузетно су ретке потврде ген. мн. на -и, као што је ова А. Бадурине из горе наведеног Leksikona, стр. 508: *Штовање моћи особито је цвјетало у XII. и XIII. столећу.*

Све ово говори да би, насупротив Праворису, као књижевни облик ген. мн., поред *мошти*, требало прихватити и *моштију*, ако не и само овај последњи.

2) Именица *ноћ*. Ниједан од консултованих нормативних приручника, међу којима су и две праматике, не помиње уопште појаву облика *ноћију* у ген. мн. Па ипак се тај облик јавља у језику савремене књижевности, додуше, веома ретко. Ми смо га пронашли код двојице писаца, једног млађег хрватског (Вулетиха) и једног најмлађег српског (Ненадића). Код овог последњег је он потово редован (8x *ноћију* : 1x *ноћи*). А употребљавао се и у старијим периодима савременог српскохрватског језика: Н. Вучетић, „Душица“, Београд 1927, 23; Р. Драинац, „Ма воћеме“, Антологија српске поезије, Београд 1963, 218; М. Ускоковић, „Кад руже цвѣтају“, Београд 1911, 70. и др.

Све ово никако не значи да би облику ген. мн. *ноћију* требало признати књижевнојезички статус, поготову ако се има у виду, прво, да се код петнаесторице писаца јавља само облик *ноћи* и, друго, да и Вулетих и Ненадић (а од горе поменутих старијих писаца поуздано знамо и за Ускоковића — „Дошљаци“, Београд 1910, 186) употребљавају такође овај облик. То, међутим, не значи да тај облик треба прећутати у нормативним приручницима, посебно не у описним праматикама.

Само четири говора потврђују облик *ноћију*: мрковићи (3, 228), говор Имотске крајине и Бекије (33, 114), горобиљски (16, 675) и љештански (30, 180), с тим што се у овом последњем говори и *ноћи*.

Управо се ситуацијом у последња два говора може објаснити Ненадићево (а заједно с њим и Ускоковићево) *ноћију*, јер је један рођен код Ариља (неколико километара далеко од Горобилја), а други у Ужицу.

3) Именица *грудџи*. *Pravopisni rječnik* изричито каже: *грудџи, грудџи* (не: *грудџију*). *Jezični savjetnik* означава овај други облик као покрајински и наводи да је књижевно *грудџи*. На супрот њима, *Prigušna gramatika* допушта и *грудџију* (стр. 98).

Ми смо забележили укупно 70 примера код двадесет шесторице писаца, и то 66 с наставком *-и* код двадесет петорице писаца, а 4 с наставком *-ију* код двојице, с тим што само један од њих (Јелић) има само овај последњи облик. Додајмо к томе да су дела ове двојице писаца у којима су нађене потврде за *грудџију* објављена пре појаве *Pravopisa MH-MS*, што важи и за „*Demonju*“ М. Ноžинића, *Zagreb 1950.* и „*Na granici*“ А. Стирчевића, *Zagreb 1950.*, у којима се, на стр. 203. одн. 156. тај облик такође јавља.

То би ове упућивало на закључак да је данашњи књижевни облик ген. мн. ове именице, ипак, само *грудџи*. Овоме не би требало да противречи ни чињеница да су неки старији, углавном хрватски, писци (као, на пример: Балски, Кумичић, И. Козарац, Косор и др.) често употребљавали *грудџију*, јер ми говоримо овде о стању у савременом књижевном језику. А у њему, као што смо видели, у опромној већини преовлађује ген. мн. *грудџи*, а што потврђују и Десница (стр. 235); V. Nazor, „*Novele*“, *Zagreb 1946.*, 219; Stj. Kranjčević, превод „*Zlatnog teleta*“, *Zagreb 1946.*, 9; Б. Пекић, нав. дело 123. и бројни други.

Изгледа да је облик *грудџију* још ређи у народним говорима штокавскога дијалекта него у језику књижевности. Од консултованих дијалектолошких радова помиње се само у монографији о мрковићком говору (3, 218), и то не и као једини, а осим тога то је говор који је, због своје специфичности, најмање могао утицати на књижевни језик.

4) Именице *врата* и *уста*. Према *Pravopisnom rječniku* и *Jezičnom savjetniku* књижевни су облици ген. мн. само *врџта* и *уџта*.

Наша истраживања показују пуну оправданост таквог њиховог става. Забележили смо, наиме, код двадесет осморице писаца укупно 275 облика ген. мн. именице *врата*, од којих су чак 272 била с наставком *-а*, а само 3 с наставком *-ију*. И та три примера забележена су код двојице писаца (Јелића и Пурчара) који неупоредиво чешће употребљавају облик на *-а*. Додајмо к томе да смо и код Деснице (стр. 215) пронашли ген. мн. *врата*, а употребљава га редовно и Пекић, нав. дело, стр. 34, 35, 47, 55, 66, 154. итд.

Облик ген. мн. именице *уста* забележен је код свих тридесет писаца, и то код свих тридесет с наставком *-а* (172 пута),¹¹ с тим што тројица од њих (Мићуновић, Јелић и Пурчар) употребљавају и облике на *-ију* (заједно 4 пута).

Укупно су, дакле, за обе именице забележена 444 примера с наставком *-а*, а 7 с *-ију*.

Због свега тога не видимо довољно разлога да се, насупрот *Pravopisu*, и облици *вратију* и *устију* прогласе књижевнима у *Prigušnoj gramatici*, стр. 85, односно само *устију* у Савременом српскохрватском језику I, стр. 212.

То што су се некада облици на *-ију* чешће употребљавали (а то су чинили и неки српски писци, као Ј. Поповић и О. Давичо¹²) никако не значи да би требало мењати савремену норму, поготову кад томе готово у потпуности, као што смо видели, противречи књижевнојезичка стварност.

А у којем се правцу кретао књижевни језик, а с њим и књижевнојезичка норма, показује Крлежа са својим „Глембајевима“. У I издању ове драме (Загреб 1928) налазимо само *вратију* (48, 82. и 112. стр.) и *устију* (стр. 80 х2 и 88); у издању из 1954 (Зора, Загреб) *устију* (446 х2, 460), али уз *вратију* (501) и *врата* (394, 450); у београдском издању из 1960. *устију* (447 х2 и 460), али редовно *врата*, а у издању из 1977 (Сарајево—Загреб) само *уста* (324 х2 и 335) и *врата* (279, 327 и 370).¹³

Не знамо зашто би се књижевна норма у 1978. заснивала на књижевној пракси из 1928, а поготову мењала на основу ње, кад је та пракса у 1978. год. управо супротна оној из 1928.

Оно што је речено за *грудину* важи и за *вратију* и *устију*. Осим Мрковића, где је забележено и једно и друго (3, 219 и 220), интересантно је и бјелопавлићко *усту* (вероватно према *руку* и *ногу*?), што се јавља поред *уста* (31, 79). Тамо је, међутим, само *врата* (31, 78).

У другу подгрупу долазе ове именице:

1) Именица *плећи*. Она се, изгледа, овде нашла случајно. А све то стога што су свих 14 наших примера нађених код осморице писаца — средњег рода! Тако, практично, не можемо рећи како гласи ген. мн. именице *плећи* (не *плећа*) у савременом књижевнојезичком језику, али и горе наведени податак казује нешто: казује, наиме, да је облик средњег рода ове именице — *плећа* —

¹¹ Тако је и код С. Михаљића, нав. дело 82. и Б. Пекића, нав. дело 160. стр.

¹² Ј. Поповић, „Ред мора да буде“, Београд 1955, 138 (*устију*); О. Давичо, „Нирибершки кавез“, Наша књижевност, год. I (1946), 341 (*устију*), 351 (*вратију*).

Интересантно је, такође, да, осим Мићуновића, још један Цетињанин — М. Ражнатовић — има *устију* (Политика 1958, 16351/20).

¹³ Узгред буди речено, Крлежа у том делу има само: *ногу* х 2, *руку* х 3; *очију*; *костију*; *гостију*.

данас неупоредиво обичнији у књижевном језику од облика женскога рода — *плећи*.

Pravopisni гјесџик, иначе, наводи као ген. мн. ж. р. само *плѣћѣ*, али и Стевановић (Савремени српскохрватски језик I, 212) и зајребачка Prigušna gramatika (стр. 98) дају, као равноправан, и облик *плѣћѣју*. Оно мало примера до којих смо накнадно дошли — дају им за право. Облик *плѣћѣју* јавља се и у народним песмама: *Побацајмо торбе са плѣћѣју* (Српске народне пјесме, књ. VII, Београд 1900, 433), код А. Шеное, „Sabrana djela, III”, Zagreb 1932, 238, М. Цара, „Наше приморје“, Београд 1923, 43. и 56, Н. Лошичића, Записи V, Цетиње 1929, 273. и других.

Облик ген. мн. *плѣћи* има, на пример, П. Адамов, „На сѣлу и прѣлу“, Београд — Ср. Карловци 1904, 172, а С. М. Љубиша — *плѣћих* („Приповијести црногорске и приморске“, Београд 1924, 54).

Од говора који ову именицу имају (и) у женском роду само мрковићи зна и за ген. мн. на *-ију* (поред *-и*) (3, 228). Новопазарско-сјенички (1, 87), прмнички (11, 404), средњокатунски и љешански (21, 146), бјелопавлички (31, 78), као и источнохерцеговачки (17, 129), западнобосански ијекавски (5, 225) и банијско-кордунски (19, 92) имају само облик *плѣћи*.

2) Именица *плућа*. Забележено је укупно 12 примера за ген. мн. код деветорице писаца (од којих су шесторица хрватски). Сви су они с наставком *-а*. Тако је и код С. Михаљића (нав. дело, 59) и Б. Пекића (нав. дело, 117). Додајмо к томе и две потврде из медицинске литературе: Ј. Крмпотић-Неманић и А. Зимоло имају у свом чланку „Pluća i pleura” (Medicinska enciklopedija, sv. 5, Zagreb MCMLXX, 280—282 одн. 282—286) редовно *плућа* (потврђено више пута), а такође и М. Стефановић у чланку „Emfizem pluća” (Interna medicina, Beograd — Zagreb 1975, 279—282). Коначно, и Маретић је употребљавао тај облик ген. мн. („Gramatika i stilistika...”, Zagreb 1899, 21).

Због свега тога изгледа нелогично што у Priručnoj gramatici (стр. 88) — насупрот Pravopisu и Језичном savjetniku — стоји: „Именица *плућа*... може у ген. мн. имати и наставак *-ију*”. Нелогично, и поред тога што ту и тамо можемо наћи и понеки пример с овим наставком (као, на пример, код А. Cesarca у Književnoj republici из 1923, 1/5, В. Livadića, „Novele”, Zagreb 1910, 114 или, чак, Ј. Боновића, „Хронике и путописи“, Цетиње 1950, 325), јер не мора се и не може се све оно што се нађе у језику књижевности прихватити и у књижевном језику.

3) Именица *лећа*. Забележено укупно 126 облика ген. мн. код двадесет осморице писаца, увек с наставком *-а*. То значи да је он и једини књижевни.

4) Именица *зуб*. Забележено укупно 45 облика ген. мн., од тога 36 с наставком *-а* код седамнаесторице писаца и 9 с настав-

ком -и код петорице писаца, ниједан с наставком -ију. Књижевни су, дакле, облици ген. мн. *зуб̄а* и, као рећи, *зуб̄и*.

5) Именица *кћи*. Забележена само 4 примера код тројице писаца, и то у облику *кћери*. Кад се к томе дода и Михаљићев пример из „Novela“ (стр. 67), онда испада да је то и једини књижевни облик.

У свом уџбенику за средње школе под називом „Наш језик и ми“ (Београд 1981) Б. и Р. Симић наводе у парадигми ове именице и ген. мн. на -ију. У језику књижевности ми смо успели да пронађемо само једну потврду за тај облик (што никако не значи да их нема и више), и то у Београдском дневнику из 1921. год., бр. 3, стр. 1.

Ни у једном од говора које смо узели у разматрање нису забележени облици *пљуђију* и *леђију*.

Само се у Мрковићима (3, 220) и Имотској крајини и Бекији (33, 88) јавља ген. мн. *зубију*, поред *зуби*.

У Левчу (26, 317), Горобиљу (16, 675) и Љештанском (30, 180) именица *кћи* има у ген. мн. наставак -ију, с тим да се у овом последњем употребљава и облик на -и. Облик на -ију помиње и П. Ивић (6, 155) за говор Гоча код Врњачке Бање.

У народним говорима и неке друге именице могу у ген. мн. имати некадашњи дуалски наставак:

-у: *рогу* Змијање (20, 97), *Баницја* и *Кордун* (19, 89);

пету посавски (8а, 12);

-ију: *вечерију* Горобиље (16, 638);

жучију Имотска крајина и Бекија (33, 114);

крстију Имотска крајина и Бекија (33, 114), Мрковићи (3, 228, али и -и);

мишију биограчићи говор (6, 155);

мођију Имотска крајина и Бекија (33, 114);

мравију Имотска крајина и Бекија (33, 114, уз *мрави*);

нигију Гужа (29, 463);

орозију западнобосански ијекавски говори (5, 219);

осију Имотска крајина и Бекија (33, 114);

пеђију Имотска крајина и Бекија (33, 114);

працију (: *праци* = *прасци*) биограчићи говор (6, 155) и др.

III

Именице које имају редовно, често или каткада наставке -у/-ију у ген. мн. разликују се, иначе, у роду, деклинацији, а понекад и у могућности формирања оба броја. Тако су, на пример, *гост*, *нокат* и *прст* именице мушког рода а-деклинације, *нога* и *рука* женског рода е-деклинације, *слуга* обично мушког рода е-деклинације, *очи*, *уши*, *кост*, *ваш* и *кокош* женског рода и-деклинације, *мошти*, *плећи*, *прси* и *груди* pluralia tantum женског рода и-деклинације, *врата*, *уста* и *пљућа* pluralia tantum средњег рода а-деклинације итд.

Откуда онда заједнички генитивни наставак тако разнородним именицама? Постоје неколика елемента који обједињују

ове именице или неке њихове групе, али један има апсолутну превагу над осталима — онај који се тиче њихове семантике, или, тачније речено, природе појма који оне као лексеме означавају.

1) Најважнија и истовремено највећа група лексема означава неки парни појам. Ту се, пре свега, мисли на *ноге*, *руке*, *очи* и *уши*,¹⁴ које, као што смо видели, управо стога имају најдоследније — и у књижевном језику и у народним говорима — некадашњи облик дуала у ген. мн. У мањој мери то се односи и на *плећи*, *прси* и *груди*, у извесном смислу и *плућа*, а у некој даљој, дубинској перспективи и на *лећа*, можда и *уста* и *врата*.

Није онда чудно што су то најчешће називи делова тела (као и *кост*, *нокат* и *прст*), јер је за њега управо карактеристично парно устројство.

Разлика у понашању именица *нога*, *рука*, *очи*, *уши*, затим *плећи* и *прси*, с једне, и *уста*, *врата*, *плућа* и *лећа*, с друге стране, могла би се објаснити поступком психолошке или, тачније, подсвесне перцепције: у првом се случају перципира двоструко ст елемената једног појма, а у другом најчешће његова јединственост.¹⁵

Мора се, међутим, рећи и то да су све четири последње именице средњег рода, а у њему, као што показују и народни говори, некадашњи ген. дуала није успео у већој мери да се наметне као ген. множине.

2) Насупрот њима, већина именица с наставком *-ију* у ген. мн. су именице женског рода и-деклинације: *очи*, *уши*; *ваш/уш*, *кокош*, *кост*; *мошти*, *плећи*, *прси*, *груди* итд. или именице мушког рода некадашње *й*-деклинације: *гост*, *нокат*.

3) Све горе наведене именице, осим *груди*, имају у ген. мн. типизирани акценат: *очијју*, *ушију*... *костју*... *гостију* итд., што значи да све именице које у књижевном језику имају наставка *-ију* у ген. мн. припадају истом акценатском типу.

Можда је и то један од разлога што се именица *груди* јавља неупоредиво ређе од осталих с таквим наставком у ген. мн.

4) Око трећине свих именица о којима говоримо су *plurilia tantum*: *врата*, *груди*, *мошти*, *плећи*, *плућа*, *прси*.

5) Ни у једну од ових група не уклапа се именица *слуга*. Оклони смо, стога, да у њеном ген. мн. видимо аналогију према именицама *нога* и, посебно, с обзиром на акценат, *рука*.

¹⁴ Исп. и дијал. *рогу*.

¹⁵ За лаика су, на пример, *плућа* једноставно орган за дисање који се налази у грудима, за медицинског стручњака „парни [курзив — М. Н.] волуминозни орган... смјештен у десној односно лијевој плуралној шупљини..." (Medicinska enciklopedija, sv. 5, 280).

IV

Ово је један од ретких случајева у нашем књижевном језику где је језичка пракса јединственија и једноставнија од језичке норме, и то како у односу на број именица и избор наставка тако и у односу на регионалну и националну разубеност појаве.

У овом последњем смислу извесну варијантну обележеност примећујемо само код именица *кокош*, с једне, и именица *груди*, *врата*, *уста* и *плућа*, с друге стране, али праница јављања једних или других облика није тако оштра и, што је нарочито важно, није чисто српско-хрватска (што се види из примера датих у табели, као и из остале грађе наведене у раду).

У сваком случају, верујемо да би резултати до којих смо дошли могли важити за српскохрватски језик у целини, јер су они, заправо, на основу њега и добијени.

Као што смо из досадашњег излагања видели, савремени књижевни језик показује, у односу на употребу наставка *-у/-ију* у ген. мн., висок степен независности од дијалекатске базе.¹⁶ Број именица с некадашњим дуалским наставком у ген. мн. креће се у народним говорима од 0 (нпр., у говору Галипољских Срба,¹⁷ средњокатунским и њешанским говорима и Дубровнику¹⁸) до 18 у говору Имотске крајине и Бекије, док је у књижевном језику, са незнатним одступањима, углавном константан. У многим народним говорима налазимо двоструке или, чак, проструке облике ген. мн. ових именица, у савременом књижевном језику обично један, највише два.

Па ипак се та јединственост мора објашњавати не само карактером књижевног језика као таквог, његовом надијалектношћу, него, што је само на први поглед парадоксално, и приликама у народним говорима. Питање је, наиме, само у којима! Већина шумадијско-војвођанских говора и добар део источно-херцеговачких имају ситуацију умногоме сличну оној коју смо утврдили за књижевни језик. А то су, управо, говори који су у његовој основици.¹⁹

Осим тога, природно је да се у случају двојаких могућности језик, у свом релативно спонтаном развоју, определи за један од њих, поготову ако та двојакост не представља никакво његово богатство, већ (као у нашем случају) само баласт.

¹⁶ Што се може лако демонстрирати упоредном анализом ових облика у језику неког писца и у његовом звичајном говору.

¹⁷ „Наставци *-у* и *-ију* у генитиву(локативу) ишчезли су без трага“ (6, 158).

¹⁸ „Генитива дуала посве је нестало“ (2, 171).

¹⁹ Тешко је, иначе, објаснити зашто у пару *костију* : *кости* књижевни језик бира први члан, кад су нормом оба допуштена.

Прилог 1.

БЕЛЕТРИСТИЧКА ЛИТЕРАТУРА:

1. Милош ЦРЊАНСКИ, *Сеобе и друга књига сеоба I*, Београд 1962, 260—460;
2. Павле УГРИНОВ, *Копно*, Београд 1959, 7—207;
3. Данило КИШ, *Баица, пепео*, Београд 1965, 5—205;
4. Александар ВУЧО, *Омаме*, Београд 1973, 11—211;
5. Антоније ИСАКОВИЋ, *Папрат и ватра*, Београд 1978, 9—209;
6. Добрица БОСИЋ, *Корени*, Београд 1976, 7—207;
7. Видосав СТЕВАНОВИЋ, *Нишчи*, Београд 1971, 105—305;
8. Бранко В. РАДИЧЕВИЋ, *Грубићи и нежнићи*, Београд 1968, 7—199;
9. Добрило НЕНАДИЋ, *Дорогеј*, Београд 1977, 21—221;
10. Милисав САВИЋ, *Ујак наше вароши*, Београд 1977, 7—207;
11. Samil SIJARIĆ, *Bihorci*, Sarajevo 1956, 5—204;
12. Михаило ЈАЛИЋ, *Свадба*, Београд 1962, 7—207;
13. Вукашин МИЋУНОВИЋ, *Ствари*, Цетиње 1956, 5—204;
14. Родољуб ЧОЛАКОВИЋ, *Записи из ослободилачког рата, књига трећа*, Сарајево 1950, 7—207;
15. Иво АНДРИЋ, *Травничка хроника*, Београд 1963, 9—209;
16. Бранко ЂОПИЋ, *Глуви барут*, Београд 1964, 7—207;
17. Младен ОЉАЧА, *Секуре*, Београд 1958, 9—222;
18. Меша СЕЛИМОВИЋ, *Дервиш и смрт*, Београд 1969, 5—205;
19. Anđelko VULETIĆ, *Drvo s paklenih vrata*, Novi Sad 1963, 5—187;
20. Mirko BOŽIĆ, *Kurlani*, Zagreb 1952, 5—205;
21. Vjekoslav KALEB, *Bijeli kamen*, Beograd 1957, 7—207;
22. Petar ŠEGEDIN, *Crni smiješak*, Zagreb 1969, 7—207;
23. Слободан НОВАК, *Новеле*, Београд 1963, 7—207;
24. Vladan DESNICA, *Proljeća Ivana Galeba*, Beograd 1960, 7—206;
25. Vojin JELIĆ, *Anđeli lijeпо pjevaju*, Zagreb 1953, 7—206;
26. Ivan DONČEVIĆ, *Mirotvorci*, Zagreb 1956, 7—206;
27. Ранко МАРИНКОВИЋ, *Киклон*, Београд 1965, 7—207;
28. Ivan KUSAN, *Zidom zazidani*, Zagreb 1960, 5—205;
29. Josip PAVIĆIĆ, *Knjiga o davnini*, Zagreb 1953, 7—206;
30. Petko Vojnić PURČAR, *Dom, sve dalji*, Novi Sad 1978, 5—205.

Прилог 2.

ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ЛИТЕРАТУРА О ПШОКАВСКИМ ГОВОРИМА:

1. Данило БАРЈАКТАРЕВИЋ, *Новопазарско-сјенички говори*, СДЗб XVI, Београд 1966.
- 1а. Данило БАРЈАКТАРЕВИЋ, *Акцент новопазарско-сјеничких говора*, Зборник Филозофског факултета у Приштини I, Приштина 1963.
2. P. BUDMANI, *Dubrovački dijalekat, kako se sada govori*, Rad JAZU LXV, Zagreb 1883.
3. Лука ВУЈОВИЋ, *Мрковићки дијалекат*, СДЗб XVIII, Београд 1969.
4. Јован Ј. ВУКОВИЋ, *Говор Пиве и Дробњака*, ЈФ XVII, Београд 1938—1939.
- 4а. Јован Ј. ВУКОВИЋ, *Акцент говора Пиве и Дробњака*, СДЗб X, Београд 1940.
5. Милорад ДЕШИЋ, *Западнобосански ијекавски говори*, СДЗб XXI, Београд 1976.
6. Павле ИВИЋ, *Белешке о биографичком говору*, СДЗб XXIV, Београд 1978.

7. Павле ИВИЋ, *О говору Галипољских Срба*, СДЗб XII, Београд 1957.
8. Stjepan IVŠIĆ, *Današnji posavski govor*, Rad JAZU 196, Zagreb 1913.
- 8a. Stjepan IVŠIĆ, *Današnji posavski govor* [наставак], Rad JAZU 197, Zagreb 1913.
9. Душан ЈОВИЋ, *Трстенички говор*, СДЗб XVII, Београд 1968.
10. Matej MILAS, *Današnji mostarski dijalekat*, Rad JAZU 153, Zagreb 1903.
11. д-р Бранко МИЈЕТИЋ, *Прмнички говор*, СДЗб IX, Београд 1940.
12. Берислав М. НИКОЛИЋ, *Колубарски говор*, СДЗб XVIII, Београд 1969.
13. Берислав М. НИКОЛИЋ, *Мачвански говор*, СДЗб XVI, Београд 1966.
14. Берислав М. НИКОЛИЋ, *Сремски говор*, СДЗб XIV, Београд 1964.
15. Берислав М. НИКОЛИЋ, *Тршићки говор*, СДЗб XVII, Београд 1968.
16. Мирослав Б. НИКОЛИЋ, *Говор Горобиља (код Ужичке Пожеге)*, СДЗб XIX, Београд 1972.
17. Асим ПЕЏО, *Говор источне Херцеговине*, СДЗб XIV, Београд 1964.
18. Asim PEĆO, Dalibor BROZOVIĆ, Dragomir VUJIČIĆ, Milorad DEŠIĆ, *Govori sjeverozapadne Bosne (poseban otisak)*, Sarajevo 1979.
19. Др Драгољуб ПЕТРОВИЋ, *Говор Баније и Кордуна*, Нови Сад—Загреб 1978.
20. Др Драгољуб ПЕТРОВИЋ, *О говору Змијања*, Нови Сад 1973.
21. Митар Б. ПЕШИКАН, *Староцрногорски средњокатунски и љешански говори*, СДЗб XV, Београд 1965.
22. Иван ПОПОВИЋ, *Говор Госпођинаца у светлости бачких говора као целине, посебна издања САНУ, књ. СДХХV*, Београд 1968.
23. Г. РУЖИЧИЋ, *Акцентски систем пјеваљског говора*, СДЗб III, Београд 1927.
24. Stjepan SEKEREŠ, *Govor našičkog kraja*, HDZb 2, Zagreb 1966.
25. Милорад СИМИЋ, *Говор села Обади у босанском Подрињу*, СДЗб XXIV, Београд 1978.
26. Радоје СИМИЋ, *Левачки говор*, СДЗб XIX, Београд 1972.
27. Милија СТАНИЋ, *Ускочки говор*, СДЗб XX, Београд 1974.
28. Михаило С. СТЕВАНОВИЋ, *Источноцрногорски дијалекат*, ЈФ XIII, Београд 1933—4.
29. Игрутин СТЕВОВИЋ, *Шумадијски говор у Грузији с особитим освртом на акценте*, СДЗб XVIII, Београд 1969.
30. Милосав ТЕШИЋ, *Говор Љештанског*, СДЗб XXII, Београд 1977.
31. Драго БУШИЋ, *Говор Бјелопавлића*, СДЗб XXIII, Београд 1977.
32. Božidar FINKA i Antun ŠOJAT, *Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca (I. dio)*, Radovi Centra za znanstveni rad — Vinkovci, 3, Posebni otisak, Zagreb 1975.
33. Mate ŠIMUNDIĆ, *Govor Imotske krajine i Bekije*, Djela LXI Akademije nauka Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1971.

Мирослав Николић